

Mekas, Tauras

Polski ślad w litewskiej prasie farmaceutycznej okresu międzywojennego

Analecta 9/2(18), 225-229

2000

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLSKI ŚLAD W LITEWSKIEJ PRASIE FARMACEUTYCZNEJ OKRESU MIĘDZYWOJENNEGO

Dzisiaj, gdy stosunki sąsiadujących ze sobą Polski i Litwy są uznawane za wzorcowe, możemy spokojnie spojrzeć na okres międzywojenny, kiedy to po konflikcie zbrojnym i zmianach terytorialnych w stosunkach międzypaństwowych panowało napięcie. Napięcie to odzwierciedlała także ukazująca się w owym czasie prasa. Jak wyglądali polscy koledzy w fachowej prasie litewskich farmaceutów? Dokonam tu przeglądu czasopisma „Farmacijos Žinios“ („Wiadomości Farmaceutyczne“) – praktycznie jedyne w owym czasie wydawnictwa periodycznego na Litwie, poświęconego farmacji. Wydawcą czasopisma były najbardziej wówczas wpływowe organizacje zawodowe – Litewskie Towarzystwo Aptekarzy oraz Litewski Związek Farmaceutów. Czasopismo zaczęto wydawać w 1923 roku, wydawnictwo wstrzymano w 1940 roku, po okupacji Litwy przez Związek Sowiecki i zamknięciu wspomnianych organizacji. W sumie wydano 148 numerów.

Analizując zawartość 148-iu numerów znalazłem 82 artykuły i informacje, dotyczące Polski. Sporą część stanowiły informacje o polskiej farmacji, drukowane w dziale kroniki farmacji zagranicznej, ale nierzadko były przedrukowane artykuły z polskich czasopism: „Wiadomości Farmaceutyczne“ (8 artykułów), „Farmacja Współczesna“ (3 artykuły) oraz „Acta Societatis Botanicorum Poloniae“ (1 artykuł). Najczęściej pochodząca z Polski informacja dotyczyła prawa farmaceutycznego (tu możliwe są liczne porównania, co zastano [dostano w spadku] i co się pragnie w tym zakresie osiągnąć), roślin leczniczych (wyraźny ślad profesora J. Muszyńskiego) oraz kas chorych (postęp Polski w zakładaniu i korzystaniu z kas chorych był znaczący, toteż była to interesująca i ważna informacja o doświadczeniach sąsiadów).

Nierzadko osiągnięcia polskich kolegów przedstawiane były jako godne naśladowania: Dom Instytutu Farmacji w Warszawie¹, inicjatywa lekarzy w Łodzi, polegająca na nie przepisywaniu reklamowanych zagranicznych specyfików, jeżeli istnieje możliwość stosowania preparatów miejscowych producentów², założony przez polskich aptekarzy zakład wzajemnych ubezpieczeń od ognia³, kontrola produktów spożywczych w Polsce⁴ oraz działalność spółki farmaceutycznej Magister Klave⁵.

Szczególnie szanowany i ceniony na stronach „Farmacijos Žinios“ był prof. Jan Muszyński. Zostały przedrukowane artykuły autorstwa prof. J. Muszyńskiego *Historia farmakopei*⁶, *Chloropikryna jako środek dezynfekujący*⁷; często pojawiały się cytaty z prac profesora. J. Muszyńskiego w swych artykułach z szacunkiem wspomina profesor Uniwersytetu Kowieńskiego K. Grybauskas (1886–1953), zasłużony na niwie farmakognozji na Litwie, natomiast polską ekspozycję na Międzynarodowej Wystawie Roślin Leczniczych w Brukseli w 1936 roku ocenia on jako niezbyt udaną, i dodaje – „widocznie w przygotowaniach nie brał udziału prof. J. Muszyński, gdyż jego niewyczerpana energia na pewno przyczyniłaby się do o wiele lepszego przygotowania polskiej ekspozycji“⁸.

Prof. K. Grybauskas w czasopiśmie „Farmacijos Žinios“ zamieścił opis dwóch wyjazdów do ówczesnej Polski. W pierwszym artykule opisuje podróż na Wileńszczyznę w sprawie roślin leczniczych. Profesor zauważa, że dziedzina ta po drugiej stronie linii demarkacyjnej jest stosunkowo dobrze rozwinięta i przynosi państwu polskiemu niemały dochód. Wielka w tym zasługa profesora Uniwersytetu Wileńskiego J. Muszyńskiego, który badał i popularyzował rośliny lecznicze, oraz mieszkańca Święcian p. M. Taraseiskiego, który bazując na naukowych odkryciach rozwinął działalność gospodarczą w tym zakresie i stał się największym eksporterem surowca leczniczego w Polsce. W zamieszczonej tabeli autor wymienia 109 nazw surowców leczniczych i podaje dane, wskazujące ile surowca zebrano w punkcie skupu M. Taraseiskiego w Święcianach w 1927 i 1928 roku⁹.

W drugim artykule opisana jest podróż autora artykułu przez Polskę do Czechosłowacji. Prof. K. Grybauskas pisze: „Po wyjeździe z Wileńszczyzny w głąb Polski poczułem się zupełnie inaczej... Obcując z ludźmi czułem, że jestem naprawdę ich gościem, a nie jak w rodzinnych stronach [prof. K. Grybauskas pochodził z Wileńszczyzny – przyp. aut.] – niepożądanym podróżnikiem. Za miłą przyjęcie w Polsce i darowaną literaturę serdecznie dziękuję wielce szanownemu p. prof. Ossowskiemu, p. prof. Hryniewieckiemu, p. dr Walas, p. dr Dyakowskiej, prof. J. Muszyńskiemu, p. płk dr K. Miszewskiemu, który uprzejmie zaprosił do udziału w ceremonii otwarcia pierwszej wystawy na temat polskiego szpitalnictwa w Warszawie.“¹⁰.

W 1930 roku zamieszczono artykuł, w którym Litwin Wł. Narbut, właściciel dużego przedsiębiorstwa handlowego w Wilnie, zajmującego się sprzedażą

leków, perfumerii i kosmetyków, dokonał przeglądu stanu farmacji na Wileńszczyźnie i w całej Polsce. Artykuł zawiera liczne przykłady do naśladowania dla farmaceutów litewskich, zwłaszcza dotyczące tego, jak należy konkurować z producentami zagranicznymi¹¹. Najbardziej obszerną analizę stanu polskiej farmacji i aptek przedrukowano z *Małego rocznika statystycznego 1938 r.*¹²

Z Polski na Litwę docierały także i niezbyt wesołe wieści. W jednym z numerów czasopisma opisano samobójstwo aptekarza Gizowskiego z miejscowości Bielce, który skoczył z dachu budynku Kasy Chorych, gdy działająca przy Kasie Chorych apteka doprowadziła go do plajty¹³.

Stosunki polsko-litewskie w branży farmaceutycznej owego okresu ilustruje także awantura, powstała w 1939 roku z powodu artykułu *Apteka A. Panemune przechodzi w litewskie ręce*, który ukazał się w największym litewskim dzienniku. W artykule opisano pozytywne zmiany, jakie zaszły po tym, gdy aptekę Wadowskiego-Pietraszkiewicza kupił aptekarz Litwin: w aptecce zapanowała czystość, usunięto demonstracyjnie przez byłych właścicieli popieraną obcą prasę. Wkrótce w czasopiśmie „Farmacijos Žinios“ ukazuje się artykuł J. Makauskisa, przewodniczącego Litewskiego Towarzystwa Aptekarzy, w którym działania nowego właściciela nazywa on zagrywką i stwierdza, że została naruszona etyka zawodowa¹⁴. Artykuł bardzo ostry w tonie; a już w następnym numerze nowy właściciel apteki zmuszony był tłumaczyć się, że artykuł reklamowy ukazał się bez jego wiedzy i nie był przez niego zamówiony¹⁵.

Nie udało się ominąć spięcia, gdy w 1938 roku, obchodząc dwudziestolecie Republiki Litewskiej, wśród litewskich aptekarzy, którzy brali udział w walkach niepodległościowych i ponieśli straty, opisano aptekarza z miejscowości Lepalingis, którego aptekę zniszczyła polska kawaleria, aptekarza z Giedrojć oraz aptekarza-Litwina, działacza litewskiej wspólnoty w Wilnie, którzy byli więzieni na Łukiszkach w Wilnie za swoją litewską działalność, oraz aptekarza z miejscowości Vievis (Jewie), który także ucierpiał w podobnych okolicznościach¹⁶.

Jednakże pisano nie tylko o tym, co nas dzieliło. Nie zapomniano również o sprawach, które łączyły. W artykule *Litewscy farmaceuci-aptekarze w powstaniu 1863 roku* A. Mačius wymienia nazwiska bliskie zarówno dla przedstawicieli narodu litewskiego, jak i polskiego¹⁷. W 1938 roku zaprezentowano nowy litewski słownik botaniczny, w którym obok litewskich synonimów, nazw łacińskich, niemieckich, rosyjskich i łotewskich znajdują się także polskie nazwy roślin¹⁸. Łączy nas i to, jak Polskę i Litwę postrzegają sąsiedzi – o zalewie Litwy wątpliwej jakości medykamentami pisano: „widocznie te leki przeznaczone są nur für Litauen und Polen“¹⁹. Dla czytelnika w Polsce zapewne interesujący okaże się polski tekst, zamieszczony w litewskim czasopiśmie bez tłumaczenia na język litewski, z nagłówkiem *Ciekawy dokument*. Jest to przywilej apteki w Kiejdanach z 1659 roku²⁰.

Podjmując się tej pracy i znając ogólny nastrój, panujący w wydawnictwach tamtego okresu, wątpiłem, czy zebrany materiał będzie się nadawał do druku w polskiej prasie, jednak zostałem mile zaskoczony spokojnym tonem i rzeczowym podejściem redakcji „Farmacijos Žinios“ do sąsiadów. Widocznie oznacza to, że przyjazne więzi łączą farmaceutów zarówno w czasie zawirowań politycznych, jak i obecnie.

PRZYPISY

- ¹ „Farmacijos Žinios“ 1928. Nr 4 (28), s. 14.
- ² „Farmacijos Žinios“ 1929. Nr 2 (32), s. 26.
- ³ „Farmacijos Žinios“ 1933. Nr 3 (69), s. 17.
- ⁴ „Farmacijos Žinios“ 1937. Nr 1 (109), s. 7.
- ⁵ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 4 (124), s. 17.
- ⁶ „Farmacijos Žinios“ 1936. Nr 8 (104), s. 14–16.
- ⁷ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 12 (132), s. 3–5.
- ⁸ „Farmacijos Žinios“ 1936. Nr 9 (105), s. 26.
- ⁹ „Farmacijos Žinios“ 1930. Nr 3 (39), s. 1–7.
- ¹⁰ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 10 (130), s. 7.
- ¹¹ „Farmacijos Žinios“ 1930. Nr 4 (40), s. 20.
- ¹² „Farmacijos Žinios“ 1939. Nr 3 (135), s. 25–27.
- ¹³ „Farmacijos Žinios“ 1929. Nr 3 (33), s. 18.
- ¹⁴ „Farmacijos Žinios“ 1939. Nr 1 (133), s. 26–27.
- ¹⁵ „Farmacijos Žinios“ 1939. Nr 2 (134), s. 28–29.
- ¹⁶ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 2 (122), s. 38.
- ¹⁷ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 1 (121), s. 1–11.
- ¹⁸ „Farmacijos Žinios“ 1938. Nr 10 (130), s. 23.
- ¹⁹ „Farmacijos Žinios“ 1932. Nr 5 (99), s. 24.
- ²⁰ „Farmacijos Žinios“ 1924. Nr 4, s. 18.

A Polish trace in Lithuanian pharmaceutical press of the interwar period

SUMMARY

The article presents Polish influences and references to Poland contained in the issues of the Lithuanian pharmaceutical journal „Farmacijos Žinios“, published in the years 1923–1940. In 148 issues of the journal, the author found 82 articles and information items relating to Poland. In spite of the tense political relations between Poland and Lithuania, the reports in the journal were mostly kept in a very calm tone and a matter-of-fact attitude towards Poland prevailed in the editorial board's policy.

— 8. —

(Nuorašas).

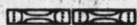
(Antrašas) 1659 Nowembra 5 List Xecia Bogusława do Magistratu Kieydan względem Apteki.

Privilegium von Gfr Fürst durch an Vog Brezin ein Officin in Keydan anzuriech.

(Tekstas) Bogusław Radziwił Xiąże na Birzach y Dubinkach Stuchu y Kopylu Koniuszy W. X. Z Generalny Xięstwa Pruskiego Gubernator Branski Poszyrwinski z i Starosta.

Szlachetnemu y Nawetnym Panu Woytowi, Burmistrzom y Roycom miasta naszego Kieydanskiego, Wiedząc o tym isz po zesciu Czenczera Aptekarza naszego Kieydaskiego Miasto bez Apteki i Aptekarza zostanie, tedy commoditati onego consulendo, a nie mney zalecony mając in arte Apothecaria pesitiam Stawnego Jana Brezyny Aptekarza niegdy Kowinskiego, onego za slugę naszego Rehodainego przyjęlismy, y Consens nasz na to dalismy, aby w Kieydanach mieszkal y Apteke erigował..... oli czemu y to mieszkanie, rztoře sobie naymie od stawania gosci, y odwawowania (?) straży wolne miec chcemy w..... aby żadnego nieponosił praeiudicium y praepedicycy, owszem aby woli w..... naszej dosyc się dzialo umyslnie ten nasz do was list wydajemy, y aby in observantia et exemptione debita zostawal rozkazuiemy

Dal w. Krulevcu d 5 Nowembra 1659 r.
(pasirašė) B Radziwill

Revizijos daviniai ir išvados.

Farmacijos skyriaus revizorius gerb. prov. Kuprevičius malonėjo redakcijai suteikti šiuos savo stropios darbuotės davinius. R e d.

1923 metuose Farmacijos revizorių padaryta apie 320 revizijų vaistinėse, vaistų kratuvėse, urmo — vaistų sandėluose, laboratorijose ir t. t.

Vaistinių revizijos parodė, kad šioje srytyje neviskas tvarkoje. Kaikuriuos vaistinės neprisilaiko veikiančiųjų Lietuvoje įstatymų ir Sveikatos Departamento parėdymų. Buvo ir tokių, kuriuose rasta netikamos rūšies vaistai, bet ir falsifikatų. Bet reikalinga pripažinti, kad be jų Lietuvoje yra ir labai pavyzdinių vaistinių.

Pastebėta, kad kame revizijos kartojamos, ten vaistinės jau randama vis geresnėje tvarkoje ir nurodyti trūkumai šalinami.

Rastus fasifikatus ir netinkamos rūšies vaistus galima išaiškinti tuom, kad beveik vienintėlė mūsų vaistų gamintoja — Vokietija pastaruoju metu eksportui gamina žemų rūšių prekes ir visokius falsifikatus, siunčiant juos į šalis, kur sulig gamintojų nuomonės, negal tyrinėjimus daryti. Prie tokių šalių priskaito-